

DABRONY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3

2. Dabrony bemutatása 4

3. Örökségünk 6

4. Építészeti útmutató, ajánlások 8

Telepítés

Magasság

Tetőhajlásszög

Tetőforma

Színek

Kerítések

Kertek

Részletek

Anyaghasználat

Ajtók, ablakok

Homlokzatképzés

5. Mai példák 20

6. Utcák, terek 22

7. Hirdetések, reklámtáblák 24

8. Impresszum 25

BEVEZETÉS

1

Dabrony településképi arculati kézikönyvében szeretnénk bemutatni a Veszprém megyében, a Marcal-medence peremén található község történetét, természeti-, és épített értékeit. A kézikönyv egy összefoglaló kiadvány, amely mind a helyi lakosság, mind a település iránt érdeklődők számára hasznos lehet. Az építészeti ajánlásokra nagy hangsúlyt fektettünk.

A fényképeken, ábrákon bemutatott helyes, illetve kerülendő példák színesítik a kézikönyvet, azt könnyebben értelmezhetővé teszik. Ajánlásainkat szakmai szempontok alapján állítottuk össze, melyek jól illeszkednek a településképhez. A lakóházak egysége kiemelt szerepet játszik az utcakép kialakításában, amely a településképhez meghatározó eleme. Egy jól kivitelezett felújítás, építés illeszkedik az utcaképbe. A hagyományok ápolása, az innovatív technológiák ehhez illeszkedő alkalmazása tekinthető helyesnek, követve a fenntartható fejlődés elvét.

Reméljük, hogy a jövőben a településen járva, láthatunk ajánlásaink közül megvalósult építészeti megoldásokat. Fontos kiemelni, hogy a kézikönyv nem tekinthető lezártnak, hanem az új ismeretekre nyitott, folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

DABRONY BEMUTATÁSA

2

Dabrony Veszprém megyében, a Devecseri járásban található. A község közúton több irányból is megközelíthető. Határos települései Nagyalásony, Vid és Nemesszalók. Dabrony a Kisalföld legdélibb részét képező Marcal-medence szélén, a Bakonyaljának is nevezett átmeneti vidéken helyezkedik el. A település lakossága a 2015-ös adatok alapján 350 fő.

A község neve a szláv Dobron személynévből származhat. A falu első említése a XIII. századra tehető. A ma ismert legrégebbi oklevél, amely Dabrony települést megemlíti 1240-ből való. Ugyanakkor a település határában feltárt régészeti leletek arra engednek következtetni, hogy a terület már jóval az Árpád kor előtt is lakott volt. A fellelt őskori cserepek egy része bronzkorvégi-kora vaskori urnasírok emléke, másik része pedig késő vaskori eredetű.

A XIII-XVI. század között a falu többször is birtokost váltott, ahogy ezt az adománylevelek bizonyítják. Kinizsi Pál, Mátyás királytól kapta meg a falut 1482-ben. Az egyházlátogatási jegyzőkönyv tanúsága szerint Kinizsi ekkoriban építette a falu első templomát, amely a reformáció-ellenreformáció idején többször is gazdát, „vallást” cserélt. Ma az evangélikus gyülekezet temploma.

A török idők Dabronyt sem kímélték. Az addig 500-800 fős település szinte teljesen pusztává vált, szinte megsemmisült. A lélekszám az akkori összeírások szerint mindössze 20 fős volt. Feltételezhető, hogy a lakosság nagy része a nehéz időkben a közeli erdőségek mocsaras sűrűjében talált magának menedéket, ahonnan később visszatértek.

A török uralom után ismét a Pálosok tulajdonába került a falu, ahol ekkor körülbelül 18 család lakott.

A következő század sem hozott jelentős javulást az itt élőknek, éltek a jobbágyok sanyarú sorsát. Próbáltak gazdálkodni, ekkoriban próbálkoztak meg a szőlőműveléssel a közeli Somló hegyen, és saját határaikban is. 1884-85-ben Gárdonyi Géza, híres költőnk tanított a településen. Bár rövid ideig élt itt, két jelentős műve is ide köthető: itteni élményei alapján íródott Lámpás, és az Én falum című könyve.

A következő század ismét viharos időszakkal köszöntött a településre. Különösen élénkek voltak ezen a vidéken a magyar nemesi sereg, és a franciák harcai. Ennek emlékét ma is őrzi „Kálvária dombi kereszt”, ahol a néphagyomány szerint a harcokban elesett francia katonák vannak eltemetve. Ebben a században a falvakhoz hozzátartozott a betyár élet jelensége is. Dabronyból származott Sobri Jóska alvezéréként tevékenykedő Milfajt Ferkó, aki tañ mindmáig a falu legismertebb, leghírhedtebb szülötte. Milfajt vakmerő, eszes, „tanult” betyár volt, de ez sem mentette meg várható végzetétől, hogy akasztófán végezze. A kivégzése előtt írt búcsúlevelét a Veszprém megyei levéltárban őrzik.

A falu lakói a szabadságharc idején is helyt álltak. Közadakozással, önkéntesek állításával segítették a forradalmárokat.

Az első világháború, is mély nyomot hagyott a község életében. Itt is sok halott volt, számtalan sebesült, özvegy és árva nézett nagyon nehéz évek elé. A háború pusztítása után a „békés hétköznapiak” is sok nehézséggel, nélkülözéssel jártak a lakosok számára.

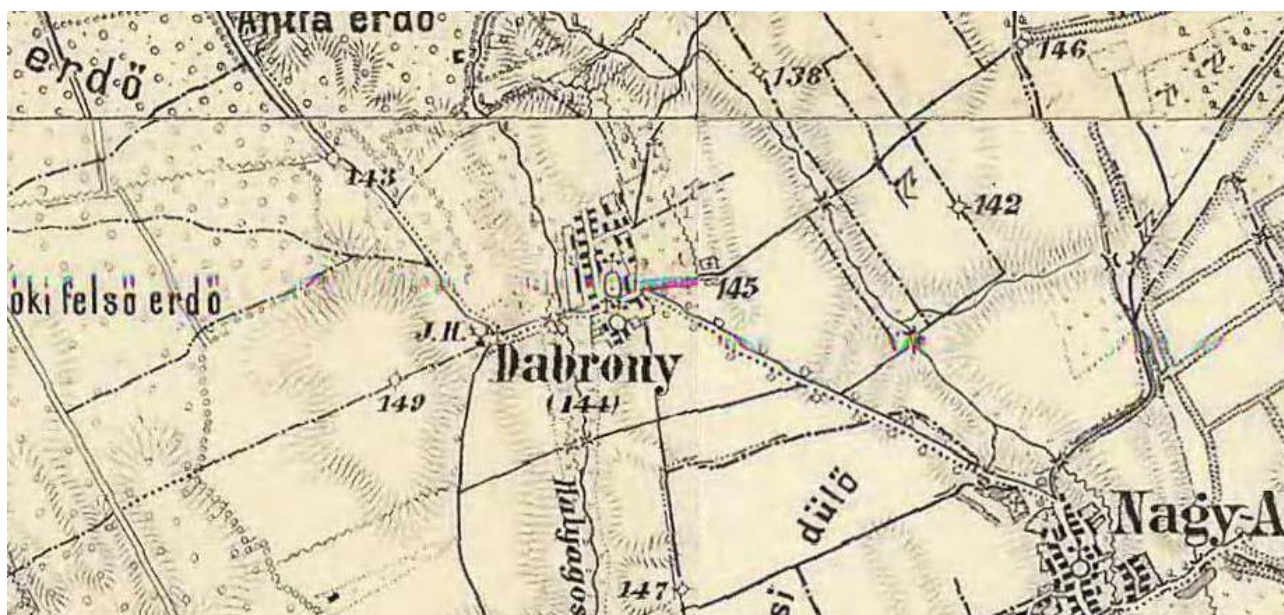

A második világháború során már a polgári lakosság is a harcok részesévé vált. Az előre nyomuló szovjet csapatok itt már német ellenállásba ütköztek. A falu lakosságának nagy része a határárkokban keresett menedéket. A II. világháború áldozatainak emlékműve is megtalálható a községben.

A háborúk borzalmait utáni földosztás megoldani látszott a földművelésből élő parasztemberek helyzetét. A termelőszövetkezetek megjelenésével viszont nem sokáig gazdálkodhattak földjeiken.

Az első dabronyi termelőszövetkezet 1952-ben alakult, amely 1962-ben külső politikai nyomásra, és megoldatlan belső feszültségek megoldására a nagyalásnyói „Táncsics” szövetkezettel egyesült, amelynek jogutódja Táncsics MG ZRT. néven ma is működik, sok helybeli embernek adva munkát, és megélhetést.

Az önkormányzat napjainkban körjegyzőségben működik, de továbbra is legfontosabb feladata is a falu építése, szépítése, az itt élő emberek gondjainak megoldása, és a helyi értékek megőrzése.

Veszprém megye építészeti öröksége igen gazdagnak tekinthető. A kisebb falvak többnyire néhány utcával rendelkeznek, jellemzően fésűs beépítéssel. Természetesen a nagyobb városok esetében a bonyolultabb utcaszerkezet is megfigyelhető. A néhány utcás aprófalvak még őrzik az egykoron kialakult településszerkezetet, a hagyományos utcaképet. A települések meghatározó értékei, a többnyire a község központi helyén magasodó templomok. Az esetenként több száz éves épületek a megye szinte minden településén megtalálhatók

Dabrony legkorábbi fennmaradt lakóházai az oldalhatárra épült parasztházak. A XX. századra ésszerű okok miatt a keskeny, hosszú telekrendszer jött létre, amelyből csupán a szerek, szegek, ólaskertek, tanyák és középbirtokosok telkei tértek el. A parasztházak igen változatos megjelenési formában jöttek létre. A településen jellemző a nyeregtetős, illetve a csonka kontyvetős kivitelezés is. A

tetőfedést többnyire a cserép jelenti, miután a nád, illetve a zsúp használata háttérbe szorult. A parasztházak egy, vagy esetenként több kisebb ablakkal néznek az utcafrontra. Az oromzatokon a timpanonos díszítés igen gyakori.

A paraszti porta szerves részét képezték a gazdasági épületek, ólak, istállók, amelyek az önellátó paraszti életforma lételemei. Ezek többnyire a lakóépület folytatásaként épültek, illetve az udvar egyéb területein álltak. A szocialista kollektivizálást a paraszti porták igen megsínylelték, az épületek értelmüket veszítették. A nagyobb tárolókat lebontották, vagy maguktól mentek tönkre. A gazdálkodás alapszintjén még zajlott valami, a szárnyasoktól legfeljebb a sertéstartásig tartott még a ház körüli ügyeskedés, iparkodás. A néhol még egységes paraszti porták, ezért igen nagy építészeti értékkel bírnak, állagmegóvásuk ajánlott.

A településképp meghatározói a polgári vonásokkal épült „L” alakú lakóházak. Ezek az utcára párhuzamosan épültek, arra több ablakkal néznek. Más elrendezéssel épültek, itt a gazdasági épületek ugyanúgy a porta részét képezték.

Épített értékei

A település szabályos utcaszerkezettel jött létre, a fésűs beépítés a meghatározó. A község parasztházai mellett, számos emlékmű, illetve építmény növeli az épített értékek tárházát.

Evangelikus templom

A műemléki védelem alatt álló templom a XV. században épült. Kinizsi Pál 1482-ben építtette az eredetileg katolikus templomot, gótikus stílusban. A XIX. században egy átépítés során kibővítették.

Szent Lőrinc templom

Az első templom 1788-ban épült, a mai oldaltornyos templomot 1914-ben szentelték fel.

I. világháborús emlékmű

A faluban ma is látható emlékmű a belevésett áldozatok, hősi halottak neveivel. Az emlékművet eredetileg fából készült keresztek vették körül, amit később az 50-es években felújítás helyett eltávolítottak.

Gárdonyi-szobor

Gárdonyi Géza szobra is helyet kapott a falu központjában lévő téren. A szobor Ferenczy Imre szobrászművész alkotása, aki szintén a falu szülötte.

Természeti értékei

A település a Gányás- és a Hajagos-patak között létesült. Határai egyik oldalról a Marcal-völgy rétjeivel, mocsaras lápos területeivel, másik oldalról a bakonyi erdők nyúlványaival érintkeznek.

ÁLTALÁNOS BEÉPÍTÉSI AJÁNLÁSOK

Az építészeti útmutatóban foglaltak segítenek, hogy Dabrony építészeti karakteréhez illő új épületek építése, épületfelújítások és bővítések történjenek.

TELEPÍTÉS

Dabrony utcáira merőleges tetőgerincű, oldalhatáros beépítés jellemző. A településen megfigyelhető, hogy a főút mentén előkert nélküli utcavonalas beépítések vannak, míg a község többi területén gyakoriak az előkertes telepítések.

Új épületek építése esetén a környezetben tapasztalható telepítéstől, a kialakult beépítési sávtól eltérni nem javasolt. Fontos, hogy környezetbe illeszkedve legyenek elhelyezve az új épületek, hogy a házak harmonikus utcaképet alkossanak.

A bal oldali képen utcavonalas, a jobb oldali képen előkertes beépítés látható.

MAGASSÁG

Dabrony településképi szempontjából indokolt, hogy a falusias környezetbe újonnan beilleszteni kívánt épületek a meglévőkkel közel azonos magasságban épüljenek.

A községben az egyszintes házak a legjellemzőbbek, melyek több helyen tetőtér-beépítéssel kialakítottak.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen a meglévő épületek hajlásszöge 35-45 fok között van. Javasolt, hogy a meglévő házak közé épülő új épületek közel azonos tetőhajlásszöggel kerüljenek kialakításra, mint az a környezetükben megfigyelhető.

A túl magas vagy túl alacsony hajlásszöggel létrehozott tetővel épített házak falusias településeken rendezetlen utcaképeket eredményeznének.

A leírtak miatt kerülendő a „mediterrán” típusú házak építése Dabronyon, melyek nem illeszkednének a községhez.

TETŐFORMA

Dabronyon háromféle tetőforma fordul elő legtöbbször: a kontytető, a nyeregtető és a csonka kontytető. A felsorolt tetőformákkal rendelkező házak közé nem javasolt összetett, tördelt tetőket és lapostetőt tervezni.

Tetőformáknál fontos, hogy azok a szomszédokhoz hasonlóan kerüljenek kialakításra, elsősorban az utcára jellemző karaktert hordozzák.

A divatos „mediterrán”, kis hajlásszögű, összetett tetők nem illeszkednek a település utcaképebe, így építésük kerülendő.

Képeken a településre jellemző tetőformákra látni példákat.

SZÍNEK

Dabronyon a homlokzatok színvilága sok esetben világos pasztellszínű vagy fehér. A meglévőkhöz hasonlóan az új épületeknél és felújításoknál is a világos színek használata javasolt, amivel biztosítható a harmonikus utcaképek megléte.

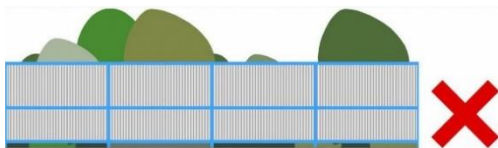
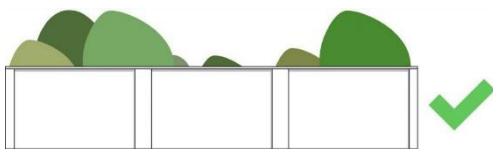
Homlokzatokon és tetőhéjalásoknál kerülendő az élénk és harsány színvilág, melyek nem illeszkednek a község hangulatához.

A képen látható dabronyi házban javasolt homlokzatszínezés látható. A nyílászárók sötét színben tanácsosabbak lennének.

A képen egy kerülendő színezés látható, melyen szereplő lakóház nem Dabronyon található.

KERÍTÉSEK

A településen az áttört fém és fa kerítések mellett a tömör kerítések is jellemzők. Az áttört kerítéseknel lábazat és falazott pillérek használata elfogadott. Mindegyik kerítéstípusnál fontos, hogy az épülettel harmonizáló színek alkalmazásával legyenek kialakítva.

Kerülendő a sövény és paneles kerítések, melyek nem illeszkednek a település karakteréhez.

A tömör kerítéseknel fontos, hogy felületképzésükkel és anyaghasználatukkal is harmonizálók legyenek az épületekkel.

A képen egy példa látható az áttört fém kerítéshez, melyet az előkertés beépítésnél javasolt használni.

Előkeres beépítésnél javasolt az áttört fa és fém kerítések használata, melyek lábazattal is kialakíthatók. A lábazatok felületképzésekor sem szabad megfeledkezni a környezethez való illeszkedésről, így azokat festett vagy kő felületűnel célszerű kialakítani.

Kerülendő az áttört kerítések bevonása belátást gátló anyaggal.

KERTEK

A növényalkalmazást befolyásolja a régióra jellemző eredeti vegetáció, mely itt a cseres-kocsánytalan tölgyes társulás, illetve helyenként a gyertyános kocsánytalan tölgyes, tehát ezek állományalkotó fajai közül érdemes válogatni. Jól alkalmazhatók a névadó fajok, a csertölgy (*Quercus cerris*) és a kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) főként parkokban méretükből adódóan, míg az elegyfajok fajtái alkalmasak kiskertekbe is. Ilyen például a korai juhar (*Acer platanoides*), melynek előnye, hogy igénytelen, ellenálló és számos közkedvelt fajtája ismeretes. Akár utcáfásításra is alkalmas a gömb koronájú 'Globosum', de népszerű a keskeny koronát nevelő 'Fairview' és az oszlopos 'Columnare' is. Nagytermetű fajtái – úgy mint a 'Crimson King',

'Fassen's Black',

'Emerald Queen' és 'Cleveland' – pedig kiválóak parkfának. Juharok közül még a mezei juhar (*Acer campestre*) gömb koronájú 'Nanum', valamint 'Elsrijk' és 'Red Shine' fajtái is bátran javasolhatók, hiszen jó alkalmazkodóképességűek, akár utcasorfának is használhatók, sőt még sövény is nevelhető belőlük. Utóbbinak ráadásul különlegessége, hogy levelei kihajtáskor vörös színűek. Kőrsek közül a virágos kőris (*Fraxinus ornus*) is választható közterületre és kertekbe egyaránt, fajtái közül egyik legnépszerűbb a gömb koronájú 'Mecsek', melyet utcáfásításra gyakorta

alkalmaznak. A társulás szerves részét képezik a galagonyák is, melyek közül a kétbibés galagonya (*Crataegus laevigata*) 'Paul's Scarlet' fajtája említendő meg gyönyörű, kármínpiros virágzatával. Kismértékben ugyan, de megjelennek a kistájon a hársfélék (*Tilia* sp.) és a közönséges gyertyán (*Carpinus betulus*) is. A hársak között számos népszerű, jó alkalmazkodóképességű, kompakt fajtát ismerünk, mint például a *Tilia cordata* 'Greenspire' vagy éppen a *Tilia tomentosa* 'Teri' és a 'Zentai Ezüst'. A gyertyánt pedig elsősorban sövényként alkalmazza a kertépítészet, gyorsan nő, a metszést jól tűri és kedvező tulajdonságai közé tartozik még, hogy elszáradt leveleit nem hullajtja le, télen is takar velük.

Cserjefélék tekintetében javasolható a sövénynek alkalmas közönséges fagyal (*Ligustrum vulgare*), mely ellenálló, metszéssel jól alakítható. Bátran telepíthetjük a közönséges mogoró (*Corylus avellana*) alapfaját, illetve fajtáit is, melyek igazán különlegesek. A 'Fuscorubra' például bordó színével, a 'Contorta' pedig különleges habitusával díszít. Jó választásnak bizonyulnak a különböző somok (*Cornus* sp.) is, fő díszítőértéküket színes vesszőik adják, melyek a téli kertek különlegességei. Közülük a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*) 'Midwinter Fire' és 'Winter Beauty' fajtái javasolhatók, illetve a húsos som (*Cornus mas*) is megemlíthető, melynek termései nem csak díszítőértéket képviselnek a kertben, hanem fogyaszthatóak, ízletesek is. Fajtái közül a 'Jolico', az 'Őszi Tűz' és a 'Kazanlak' népszerűek.

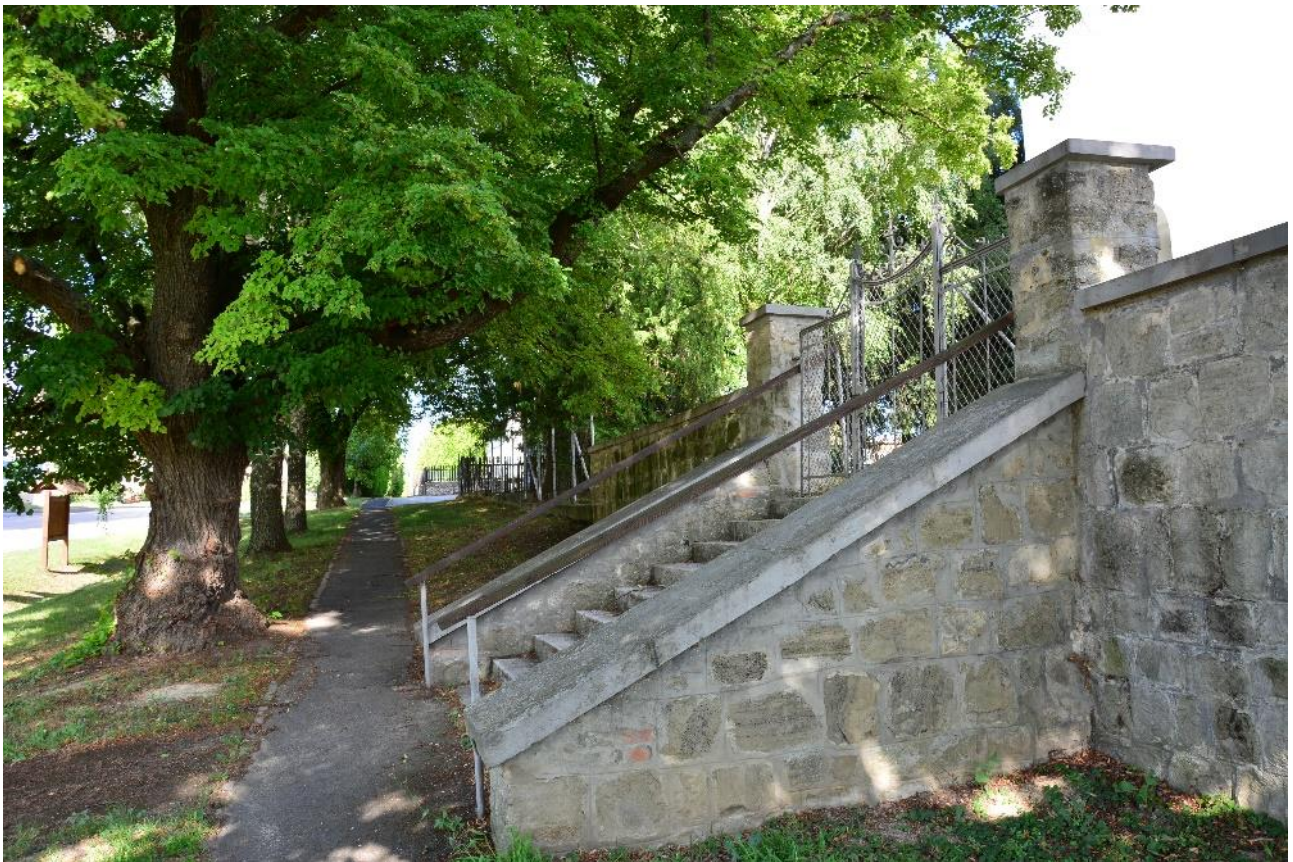
A gyümölcsféléknek ezen felül is helyük van a kertekben, a szőlőtermesztés kifejezetten jellemző a térségre, de alma, dió, körte is bátran termesztethető.

Az előkertekbe bátran ültethetők virágágyai rózsák, illetve különböző évelők pl. pompás kúpvirág (*Rudbeckia fulgida*), őszi rózsák (*Aster* sp.), valamint egynyáriak is, mint például a kokárdavirág (*Gaillardia pulchella*) vagy a borzas kúpvirág (*Rudbeckia hirta*) gyönyörű magyar nemesítésű fajtái, melyek színpompás látványt nyújtanak.

RÉSZLETEK

A népi építészet jellegzetes eleme az oromfalat lezáró csipkefal (lépcsősen rakott téglák sora), a szimmetrikusan elhelyezkedő füstlyuk, továbbá az orommezőt és a homlokzat alsó felét elválasztó díszítés. Vidéken jellemző a kő használata, építőanyagként és lábazat burkolatként. A díszítések jellemzően szimmetrikusan helyezkednek az épületeken. Lakóházaknál az utcai homlokzatok díszítettsége volt gyakori.

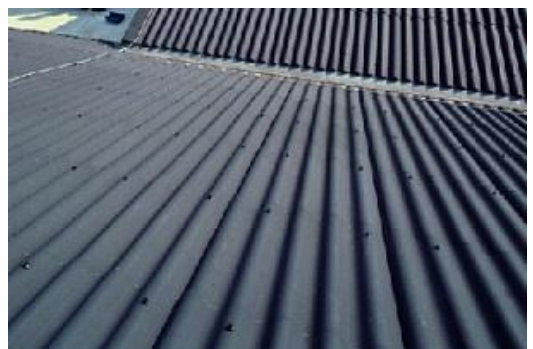

ANYAGHASZNÁLAT

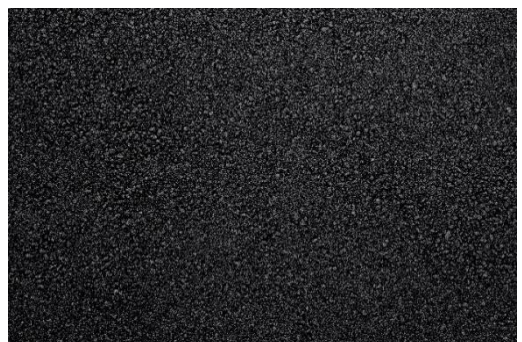
Dabronyon javasolt a cserép és természetes zsindely héjazatok alkalmazása.

A településkép szempontjából káros fémlemez és hullámpala használata kerülendő.

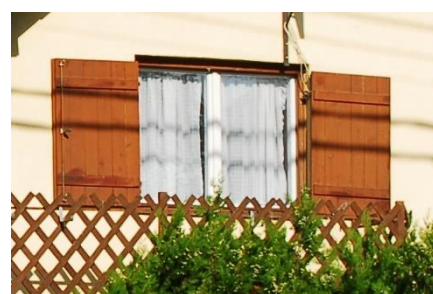

Járdák és gépkocsibeállóknál a térkő alkalmazása javasolt, míg az aszfalt és beton használata kerülendő.

AJTÓK, ABLAKOK

Dabrony építészeti karakteréhez és hagyományaihoz a sötét páccal kezelt fa ablakok és ajtók illeszkednek. Kerülendő a redőnytokos műanyag ablakok használata, javasolt helyettük korszerű fa zsalugáteres ablakok elhelyezése.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Az utcai homlokzatoknak kiemelt szerepe van a településkép, az utcakép és az első benyomás kialakításában. A nyíláskiosztással, az épületmagassággal, a tetőforma kiválasztással és a telepítéssel törekedni kell a hagyományoknak megfelelő kivitelezésre. Vegyes arculatú településeknél az egyik legfontosabb feladat a település eredeti karakteréhez illeszkedő új házak építése és a meglévők karakterhű felújítása. Jellemző a két füstlyukú homlokzati kialakítás, gyakori a macskalépcső és kontyolt tető alkalmazása.

MAI PÉLDÁK

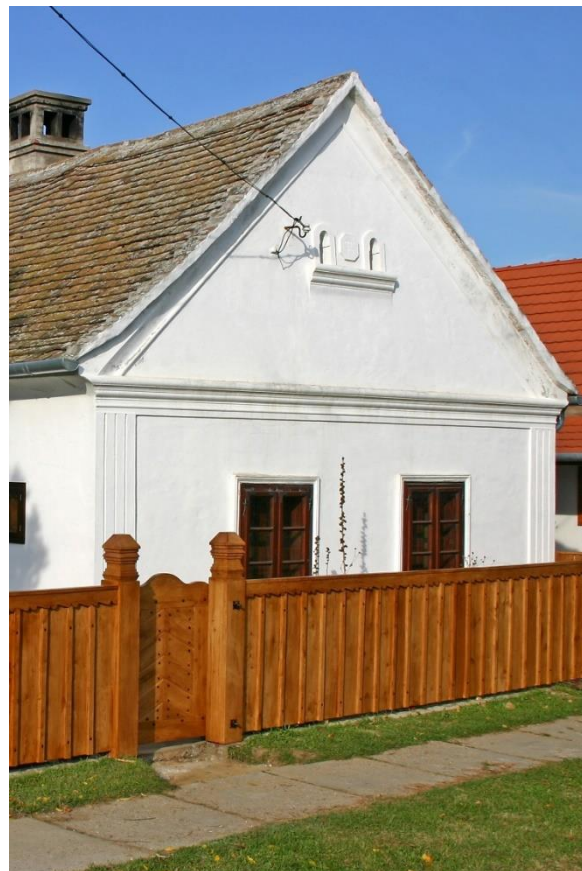
Új épületek építésekor figyelemmel kell lenni a múlt hagyományaira. Elsődlegesen fontos a népi mesterek által használt arányrendszer megtartása, másodlagosan pedig, hogy ahol lehetséges, ott anyaghasználatban is megmaradni a múltban használtaknál. Például kisméretű ablakok készülhetnek korszerű fa nyílászárókból, vagy a meszelt falak helyett lehet mai homlokzatvakolatokat használni. Új épületek részletképzéseiről sem szabad megfeledkezni, amik megmutatkozhatnak a kerítés elemein, a zsalugátereken, a kéménypilléreken stb.

A képek nem a településen készültek.

Építés hagyományos épületek környezetében

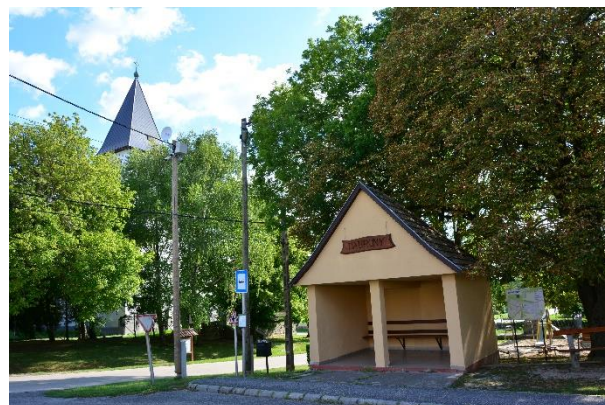
Hagyományos parasztházak felújításakor, bővítésekor fontos, hogy az épület eredeti karaktere megőrzésre kerüljön. A korszerűsítés a hagyományoknak megfelelő módon történjen, például a nyílászárók cseréjénél kerüljük a műanyag ajtók és ablakok beépítését, ne helyezzünk el nagyobb ablakot vagy ne falazzunk be meglévő nyílást, tartsuk meg az épületeken látható arányrendszert. Megfelelő részletképzésekkel és modern anyagok használatával környezetbe illeszkedő épületek valósulhatnak meg.

UTCÁK, TEREK

6

Dabrony egyik legkiemelkedőbb épülete a felújított Szent Lőrinc templom. A település központjában egy 1956-os emlékmű került elhelyezésre. A településen sok zöldfelület és teresedés található.

Dabrony egyik legnagyobb teresedése a sűrűn fásított park, mely a temető előtt található. A parkban több pihenő pont és játszótér került kialakítása, mely kiváló kikapcsolódási lehetőséget biztosít a faluban.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

7

Dabrony falusias településén a fa táblák és vas cégérek elhelyezése javasolt reklámozás céljára.

Kerülendő a molinók, fényreklámok és óriásplakátok használata.

IMPRESSZUM

DABRONY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZA TA

HONLAPCÍM: www.dabrony.hu

E-MAILCÍM: dabrony@invitel.hu

CÍM: 8485 Dabrony, Malom utca 10.

TELEFON: 06-30 278-1204

POLGÁRMESTER: Szakálné Berkes Erika

FŐÉPÍTÉS: Farkas István

FŐÉPÍTÉS E-MAILCÍME: dabrony@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Kovács Krisztián

SZÖVEG: Bujáki Bence, Kőrösi Emese Edit, Dinnyés Magdolna

FOTÓ: Farkas István, Sárdi A. Zoltán

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Kovács Krisztián

Dabrony, 2017. december 09.